

ЧАС РЕФОРМ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

УДК 37.01:004:316.774

DOI [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.3\(98\).10](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2025.3(98).10)

Валентина БОБРИЦЬКА

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0002-1742-0103>

Світлана ПРОЦЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0002-9212-8700>

ІТ-ОСВІТА В УКРАЇНІ ЯК НОСІЙ ЦІННОСТЕЙ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті здійснено філософський аналіз ІТ-освіти в Україні як феномена, що втілює цінності мережевого суспільства в умовах воєнного стану. Досліджується роль ІТ-освіти в Україні як ключового чинника формування та трансляції цінностей мережевого суспільства в умовах воєнного стану. Проаналізовано динаміку розвитку ІТ-освітнього середовища, особливості цифрової трансформації освітнього процесу, а також гуманістичний потенціал ІТ-освіти у зміцненні суспільної стійкості відповідно до «Стратегічного плану діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року». Підкреслюється значення інформаційної культури, кіберграмотності та цифрового патріотизму як складових сучасних освітніх цінностей. Соціально-філософський вимір ІТ-освіти висвітлено через проблеми приватності й кібербезпеки, етики ШІ та формування цифрового громадянства. Акцент зроблено на цифровому патріотизмі як відповідальному використанні технологій для оборони та інформаційної стійкості, а також на ролі спільнот open source і EdTech-ініціатив у зміцненні самоорганізації. В умовах руйнувань і вимушених переміщень ІТ-освіта підтримує безперервність навчання та досліджень, інтегрує молодь у мережі, консолідує академічні та громадянські спільноти. Методологічно робота спирається на теорію мережевого суспільства і філософію техніки у поєднанні з гуманістичною парадигмою. Запропоновано модель ІТ-освіти з компонентами: інформаційна культура, кіберграмотність, стійкість, культура співпраці, проєктне навчання та мікрокваліфікації. На матеріалі практик цифрової трансформації описано перехід від екстреного дистанційного навчання до стійких гібридних моделей, що спираються на платформи управління навчанням, хмарну співпрацю та мікрокваліфікації. Показано потенціал цифрових бейджів як механізму визнання компетентностей, важливого для мобільності студентів та інклюзії внутрішньо переміщених осіб. Зроблено висновок, що ІТ-освіта є простором соціалізації нової генерації і платформою післявоєнного відновлення «розумної економіки», забезпечуючи збереження інтелектуального потенціалу та цифрової ідентичності.

Ключові слова: ІТ-освіта, мережеве суспільство, воєнний стан, цифрова трансформація, інформаційна культура, стійкість, цінності.

IT EDUCATION IN UKRAINE AS A CARRIER OF NETWORK SOCIETY VALUES IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The article carries out a philosophical analysis of IT education in Ukraine as a phenomenon that embodies the values of a network society under martial law. The role of IT education in Ukraine as a key factor in the formation and transmission of the values of a network society under martial law is studied. The dynamics of the development of the IT educational environment, the features of the digital transformation of the educational process, as well as the humanistic potential of IT education in strengthening social stability are analyzed in accordance with the "Strategic Plan of Activities of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027". The importance of information culture, cyberliteracy and digital patriotism as components of modern educational values is emphasized. The socio-philosophical dimension of IT education is highlighted through the problems of privacy and cybersecurity, AI ethics and the formation of digital citizenship. The emphasis is on digital patriotism as a responsible use of technology for defense and information resilience, as well as on the role of open source communities and EdTech initiatives in strengthening self-organization. In conditions of destruction and forced displacement, IT education supports the continuity of learning and research, integrates youth into networks, and consolidates academic and civic communities. Methodologically, the work is based on the theory of the network society and the philosophy of technology combined with a humanistic paradigm. A model of IT education with the following components is proposed: information culture, cyberliteracy, resilience, culture of collaboration, project-based learning, and micro-qualifications. The transition from emergency distance learning to sustainable hybrid models based on learning management platforms, cloud collaboration, and micro-qualifications is described using digital transformation practices. The potential of digital badges as a mechanism for recognizing competencies, important for student mobility and inclusion of internally displaced persons, is shown. It is concluded that IT education is a space for the socialization of the new generation and a platform for the post-war restoration of the "smart economy", ensuring the preservation of intellectual potential and digital identity.

Key words: IT education, network society, martial law, digital transformation, information culture, sustainability, values.

Вступ. Сучасне українське суспільство переживає період глибоких трансформацій, спричинених не лише глобальними цифровими процесами, але й війною, що триває з 2014 року та набула повномасштабного характеру у 2022 році. У цих умовах ІТ-освіта стає не лише інструментом професійної підготовки кадрів для індустрії, а й носієм цінностей мережевого суспільства – відкритості, гнучкості, самонавчання, кооперації та соціальної відповідальності.

Концепція мережевого суспільства сформувалася в межах філософії постіндустріалізму (Д. Белл, М. Кастельс, Е. Тоффлер). Її центральна ідея – перехід

від матеріального виробництва до виробництва знань і комунікацій. Водночас у філософії техніки (М. Гайдеггер, Ж. Дерріда, Б. Латур) підкреслюється, що технологія не є нейтральною: вона формує спосіб буття людини у світі.

Так, з повномасштабною війною в Україні, коли з 24 лютого 2022 року було введено військовий стан і наступ Росії зруйнував плани кожного українця, значна частина викладачів та студентів УДУ імені Михайла Драгоманова була змушена змінити своє місце проживання (хтось виїхав за кордон, хтось в Україні переїхав в іншу область тощо), тож для подальшої організації освітнього процесу та встановлення зв'язку зі

студентами на перший план вийшли цифрові технології ІТ-освіти для встановлення й розвитку мережевого суспільства в закладі вищої освіти (ЗВО) [1; 6].

Метою статті є аналіз ролі ІТ-освіти в Україні як механізму формування нової системи цінностей, притаманної мережевому суспільству, в умовах воєнного стану та загальних викликів цифрової доби.

Виклад основного матеріалу. Огляд джерел свідчить про поступове узгодження стратегії відновлення освіти з вектором цифрової трансформації, визначеним державними документами й аналітичними оцінками. У фокусі – наслідки війни для інфраструктури, доступу та якості, а також сценарії відбудови з опорою на цифрові рішення, які окреслює звіт Аналітичного центру KSE [1]. На політичному рівні ці орієнтири конкретизує «Стратегічний план діяльності МОН до 2027 року», де пріоритетами виступають забезпечення підключенням, розвиток е-послуг, підвищення цифрової компетентності педагогів і дебюрократизація управління [3]. Практичні інструменти та ініціативи цього курсу відстежуються в масиві матеріалів про цифрову трансформацію у сфері освіти і науки, що демонструють інституційну сталість і поступову інституціоналізацію цифрових підходів [4]. У сукупності ці джерела формують рамку політик, у якій ІТ-освіта розглядається не як суто технологічний компонент, а як інфраструктура стійкості й рівного доступу в умовах кризи [1; 3; 4].

Емпіричний і методичний вимір розкривають праці, що фокусуються на ефективності е-курсів, розвитку ІК-компетентності та вбудуванні мікрокваліфікацій у навчальні плани. Дослідження інтеграції автоматизованих е-курсів у програми університетської підготовки показує сприйняття зацікавлених сторін і окреслює умови результативності, важливі для довгострокової якості навчання [5]. Окремі студії висвітлюють практичні аспекти формування ІК-компетентності майбутніх магістрів освітньої галузі, деталізуючи зміст, засоби та критерії оцінювання, що корелюють із державними пріоритетами цифрові-

зації [2; 7]. У новітніх роботах акцентовано інституційні механізми адаптації – інтеграцію мікрокредитів і цифрових бейджів у кирикулами, які підсилюють гнучкість освітніх траєкторій та визнання результатів навчання на ринку праці [6]. Таким чином, корпус досліджень демонструє логіку переходу від екстрених дистанційних рішень до структурної модернізації ІТ-освіти через стандарти компетентностей, мікрокваліфікації та доказово обґрунтовані цифрові практики [2; 5; 6; 7]. Зупинимось на цьому детальніше.

Так, в Україні становлення мережевого суспільства відбувається паралельно з процесом цифрової трансформації держави («Держава в смартфоні», проекти «Дія. Освіта», «Дія.Бізнес»), що суттєво впливає на освітню систему, зокрема ІТ-сферу.

Зазначимо, що Міністерство освіти та науки України (МОН) вважає, що «Україна переживає період трансформації та викликів, пов'язаних із військовою агресією РФ, зобов'язаннями у сфері європейської інтеграції та положеннями Цілей сталого розвитку» [4]. Тому вирішенням майбутніх проблем має стати «Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року» (далі – Стратегічний план МОН 2027).

Так, у Стратегічному плані МОН – 2027 [3], у Пріоритеті № 8 «Цифрова трансформація освіти і науки» розкривається ключові ініціативи України щодо «примноження людського капіталу України, підвищення рівня її соціально-економічного розвитку, посилення конкурентоспроможності та формування позитивного міжнародного іміджу цифрової країни; забезпечення рівного доступу до якісного навчання та викладання, створення зручних е-послуг у сфері освіти і науки для громадян».

Розглянемо ці ключові ініціативи [3] (рис. 1):

- *Забезпечення здобувачів освіти, педагогічних працівників комп'ютерним обладнанням для доступу до дистанційної освіти (ініціатива «Коаліція девайсів»).*

- *Забезпечення закладів освіти необхідною цифровою інфраструктурою та*

широкосмуговим доступом до інтернету (особливо на деокупованих територіях, у сільській місцевості, віддалених громадах).

– *Стимулювання розвитку освітніх інформаційних систем, запуск е-послуг* для учасників освітнього процесу та громадян загалом на базі порталу «Дія», запуск освітнього застосунку «Мрія».

– *Дебюрократизація системи освіти і науки, розвиток електронного управління ключовими процесами* через автоматизацію та оптимізацію процесів у закладах освіти й органах управління освітою, наукових установах, що сприятиме забезпеченню централізованого збору та аналізу даних про учасників освітнього процесу, а також учених і наукових установ.

– *Розвиток мережі цифрових освітніх центрів безпечних просторів* для навчання й дозвілля здобувачів освіти, які сприяють відновленню доступу до освіти та соціалізації дітей.

– *Створення цифрових освітніх і наукових платформ*. Наповнення їх інте-

рактивними навчальними матеріалами, онлайн-курсами, відеоуроками, іншими інструментами та матеріалами, що надаватимуть доступ до освіти й інформації).

– *Підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників, учених, освітніх і наукових управлінців* у напрямі цифрової компетентності відповідно до вимог часу та для забезпечення ключових процесів цифровізації [3].

З філософсько-ціннісного погляду ІТ-освіта виступає медіатором нових етичних і соціальних норм.

З вищесказаного випливає, що ІТ-освіта як носій цінностей мережевого суспільства не лише передає технічні знання, але й формує нову систему цінностей (рис. 2):

– Цифровий патріотизм – усвідомлення ролі технологій у захисті держави, кібербезпеці, волонтерстві, інформаційному спротиві.

– Культура співпраці – розвиток спільнот, об'єднаних спільною метою (Open Source, EdTech, хакатони для ЗСУ).

Рис. 1. Ключові ініціативи МОН ІТ-освіти до 2027 р.
(Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року)

– Інноваційність і гнучкість – здатність до швидкої адаптації та самонавчання в умовах криз.

– Відповідальність і гуманізм – усвідомлення етичного виміру технологій, зокрема їх впливу на людину і суспільство.

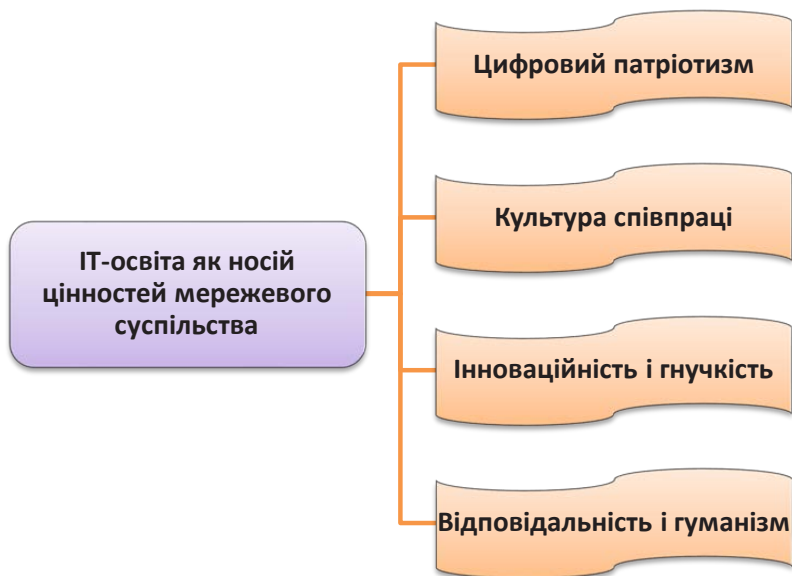

Рис. 2. ІТ-освіта як носій цінностей мережевого суспільства в умовах воєнного стану в Україні

Висновки. Таким чином, ІТ-освіта стає простором соціалізації нової генерації, для якої технологічна компетентність поєднується з формуванням сучасного мережевого суспільства України.

Зазначимо, що філософське осмислення війни потребує звернення до категорій стійкості, солідарності та гідності. В умовах воєнного стану ІТ-освіта перетворюється на морально-культурну опору суспільства. Вона (1) забезпечує безперервність освітнього процесу через дистанційні технології, (2) зберігає науковий потенціал, попри руйнування фізичних інституцій, (3) інтегрує українську молодь у глобальні цифрові спільноти, (4) сприяє духовній мобілізації через ідею «освіти як служіння».

Війна оголила глибокий філософський парадокс сучасності: технології, що створювалися як засіб комунікації, стали та-

кож засобом протистояння. У цьому контексті ІТ-освіта набуває екзистенційного виміру – вона формує людину, здатну діяти свідомо, етично й відповідально в цифровому просторі.

Отже, після перемоги України ІТ-освіта стане основою для відбудови держави в контексті «розумної економіки» (smart economy). ІТ-освіта в Україні в умовах воєнного стану виступає не лише освітньою, а й ціннісно-культурною платформою, що сприяє формуванню нової якості суспільства – мережевого, відкритого, демократичного та стійкого. Саме через освітні практики у сфері ІТ відбувається консолідація нації, збереження інтелектуального потенціалу та формування цифрової ідентичності українців. А побудова мережевого суспільства України сприятиме цьому.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Аналітичний центр KSE** (2024). Вплив війни на освітній сектор України: оцінка втрат та перспектив відновлення. Київ : KSE Institute.
2. **Процька, С. М.** (2023). Практичні аспекти формування ІК-компетентності майбутнього магістра освітньої галузі. *Scientific Collection "InterConf+",* 31 (147). С. 184–191. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.03.2023.020>.
3. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diialnosti-mon-do-2027-roku>.
4. Цифрова трансформація у сфері освіти і науки. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/tag/tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki?&type=posts&tag=tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki>.
5. **Bobrytska, V. I., Reva, T. D., Protska, S. M., & Chkhalo, O. M.** (2020). Effectiveness and Stakeholders' Perceptions of the Integration of Automated E-Learning Courses into Vocational Education Programmes in Universities in Ukraine. *International Journal of Learning, Teaching, and Educational Research.* 19 (5). P. 27–46. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.5.3>.
6. **Bobrytska, V., Reva, T., Krasynnikova, H., Protska, S., Krasynnikov, S., & But, I.** (2025). Enhancing higher education: Integrating micro-credentials and digital badges into university curricula in Ukraine. *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and Research in Education.* 20 (1). P. 63–79. <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/20293>.
7. **Protska, S. M.** (2021). Formation of IC-competence of the future master of public administration. *Economics, Entrepreneurship, Management.* 8 (1). P. 108–115. <https://doi.org/10.23939/eem2021.01.108>.

REFERENCES

1. **Analitychnyi tsentr KSE** (2024). Vplyv viiny na osvittii sektor Ukrainy: otsinka vtrat ta perspektyv vidnovlennia [Impact of the war on Ukraine's education sector: loss assessment and recovery prospects]. Kyiv: KSE Institute [in Ukrainian].
2. **Protska, S. M.** (2023). Praktychni aspekty formuvannia IK-kompetentnosti maibutnoho mahistra osvitnoi haluzi [Practical aspects of forming ICT competence of a future master in education]. *Scientific Collection "InterConf+",* 31 (147), 184–191. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.03.2023.020> [in Ukrainian].
3. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Stratehichnyi plan diialnosti Ministerstva osvity i nauky Ukrainy do 2027 roku [Strategic plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027]. URL: <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diialnosti-mon-do-2027-roku> [in Ukrainian].
4. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Tsyfrova transformatsiia u sferi osvity i nauky [Digital transformation in education and science]. URL: <https://mon.gov.ua/tag/tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki?&type=posts&tag=tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki> [in Ukrainian].
5. **Bobrytska, V. I., Reva, T. D., Protska, S. M., & Chkhalo, O. M.** (2020). Effectiveness and Stakeholders' Perceptions of the Integration of Automated E-Learning Courses into Vocational Education Programmes in Universities in Ukraine. *International Journal of Learning, Teaching, and Educational Research,* 19 (5), 27–46. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.5.3> [in English].
6. **Bobrytska, V., Reva, T., Krasynnikova, H., Protska, S., Krasynnikov, S., & But, I.** (2025). Enhancing higher education: Integrating micro-credentials and digital badges into university curricula in Ukraine. *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and*

Research in Education, 20 (1), 63–79. <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/20293> [in English].

7. **Protska, S. M.** (2021). Formation of IC-competence of the future master of public administration. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 8 (1), 108–115. <https://doi.org/10.23939/eem2021.01.108> [in English].

Отримано: 30.09.2025
Рекомендовано: 28.10.2025
Опубліковано: 24.12.2025